

SKRIFTEN PÅ GADEHJØRNERNE

Det er i gadernes narrative struktur, man finder kimen til de fortællinger om storbyens hjerte og smerte, der på forskellig vis bliver til en del af vort liv.

I en tid, hvor enhver større virksomhed med respekt for sig selv har gjort det narrative til en del af dets selvforståelse, er det vigtigt at fastholde dette aspekt ved de fortællinger om storbylivet, der gør skriften på gadehjørnerne til en del af modernitetens malstrøm. Det er i de blikke, der aldrig fastholdes, når vi flanerer i de storbyrum, hvor denne særlige form for tidsfordriv stadig er mulig, og i de brudstykker af samtaler mellem gående, vi på denne måde overhører, at byen fødes, ligesom det er i de fortrolige udvekslinger, vi derigennem bliver vidne til, at der skabes udkast til nye naboskabsformer, politiske aktiviteter og manifester. På denne måde bliver gaderne til de steder, hvor de forandringer, globaliseringen skaber, sætter sig nye spor i forskellige former for hilsner, klædedragter, sproglige nyformuleringer og andre stilmæssige udtryk, der sidenhen indgår i subkulturernes mere ritualiserede modstandsformer. Det bliver således i gaderne, naboskaberne og de organisationsformer, der udvikler sig i disse naboskaber, man kan aflæse de nye tider, moderniteten sætter på dagsordenen med al dens hjemløse og rastløse energi, ligesom det bliver her, man bliver vidne til, hvorledes det globale og det lokale overlapper hinanden på en sådan måde, at det synlige udtryk for dette møde også aflejres som de kommentarer, de kropslige forandringer repræsenterer. Selv om denne udvikling endnu ikke har givet sig særligt udtryk i den velfærdsforskning, staten på forskellig vis støtter, er det i de fortællinger, der har gaderne som arenaen, man kan finde grundlaget for de teoretiske og analytiske netværk, der fra begyndelsen af 1960'erne er blevet forvaltet af kulturstudierne på de vestlige metropolvers universiteter. Kulturstudierne er de universitetsdiscipliner og analytiske perspektiver, der tager den modernisme, man møder i gaderne, alvorligt, samtidig med at de har ophøjet den underjordiske tilværelse, denne modernismes repræsentanter i en vis periode af deres liv har ført, til et mere legitimt studieobjekt. I dag kan man således finde studerende, der følger traditionen fra de britiske kulturstudiers ikoner som Richard Hoggart, Raymond Williams og Stuart Hall, når de gør forskellige aspekter af hverdagslivet til legitime studieobjekter, uanset om dette så ytrer sig som studier af hiphopens kønsforestillinger og det dermed forbundne forhold mellem "race", magt, klasse og køn eller andre aspekter af den gadekultur, visse grupper af unge i dag betragter med den største selvfølgelighed, når de skal beskrive deres daglig-

dag. Det betyder imidlertid ikke, at kulturstudierne ikke har gennemgået en række identitetskriser i deres snart fyrreårige historie. Disse kriser har historisk drejet sig om, i hvilket omfang man har skullet vægte det kulturelle eller det strukturelle aspekt i analyserne. Med internationaliseringen af kulturstudierne er disse identitetskriser i langt højere grad kommet til at dreje sig om, hvorvidt man som kulturanalytiker kan nøjes med tekstprægede analyser af de diskursive relationer mellem forskellige samfundsgrupper i deres kamp om den politiske hegemoni, eller om man skal søge tilbage til de oprindelige britiske kulturstudier fra "Birminghamskolen" for at fastholde deres kritiske samfundsmæssige potentiale. På tilsvarende vis har der været en kritik af de autenticitetsforestillinger, der ligger til grund for den vægt, man rent politisk har tillagt gadernes narrative struktur. I alle tre tilfælde er der dog tale om en fortløbende diskussion, som kulturstudierne har ophøjet til lige dele kritik og skrift.

Kunsten at arve

Nogle af de forskere, der i dag har taget denne diskussion på deres kappe, er Les Back fra London og Ove Sernhede fra Göteborg.

Les Back er uddannet antropolog, og en af de væsentligste kræfter bag CUCR (Centre for Urban and Community Research) ved Goldsmiths College i London og den forskning, dette center har været initiativtager til, omkring forholdet mellem kultur, globalisering og den dermed forbundne forskydning af racismen fra de indre bydele til de ydre. CUCR har huset adskillige af de udenlandske forskere, der har været inspireret af de britiske kulturstudier, og Ove Sernhede er en af dem. Han er uddannet sociolog og en af drivkræfterne bag oprettelsen af Centrum för Kulturstudier ved Göteborg Universitet. Samtidig har han siden dets start i 2000 været vært for adskillige af de forskere, der er en del af det internationale netværk, kulturstudierne i dag består af. Hvor CUCR i kraft af dets placering på Goldsmiths College i Lewisham i det sydlige London befinder sig midt i hjertet af et af det multikulturelle Londons laboratorier, har Centrum för Kulturstudier til huse i et villakvarter bag Konsthallen i det centrale Göteborg, men det er ikke desto mindre engageret i flere forskellige forskningsprojekter, der undersøger forholdet

LES BACK ØVERST; OVE SERNHEDA NEDERST (FOTO HILLEVI NAGEL)

mellem kultur, medborgerskab og demokrati i samtidens Göteborg. Disse to forskere har således en række fælles berøringsflader, men de har også en overlappende historie i den forstand, at de har fungeret som socialarbejdere i nogle af de miljøer, de siden har gjort til genstand for deres akademiske arbejde med forskellige aspekter af det ungdomsliv, der i visse tilfælde synes overdetermineret af den etnificering og racialisering, storbylivet også byder på. Der er ingen af dem, der har været bange for at smudse sig til ved at bruge lange perioder af deres liv på feltarbejde, så uanset om erfaringerne er indhentede i boligblokkene i de indre bydele i det sydlige London eller i Angered, en af Göteborgs nordlige forstæder, er der hos begge disse forskere ikke alene tilløb til, men også eksempler på, hvorledes man kan forbinde teori, analyse og empiri med forskellige former for forarbejdning, formidling og fremstilling af det indhentede materiale.

Da Les Back i slutningen af februar 2003 er i Göteborg for at holde foredrag om sit arbejde, sætter jeg de to stævne for at tale med dem om dette erfaringsgrundlag. Jeg spørger dem først, på hvilken måde de oprindelige britiske kulturstudier har fungeret som en inspirationskilde for dem, og Ove Sernhede svarer som den første:

“Vi var en gruppe sociologer, der i begyndelsen af 1980'erne arbejdede med forskellige grupper af utilpassede unge og gadebørn i forstæderne. Vi forsøgte at hjælpe dem med at komme bort fra kriminaliteten ved at give dem nogle andre interesser, og det lykkedes os faktisk også at give dem nogle forestillinger om, hvordan de kunne skabe et andet liv gennem alternative former for kulturproduktion. Vi hjalp dem med at finde øvelokaler, hvor de kunne prøve med de bands, de var med i. Men på det tidspunkt kendte jeg intet til Birminghamskolen. Jeg arbejdede som socialarbejder ved siden af mine sociologistudier og var lige nået til Frankfurterskolens kritiske teori, samtidig med at jeg var optaget af en person som Thomas Ziehe. Han var en af frontfigurerne i den tids pædagogisk-psykologiske debat på grund af hans interesse for den ny ungdom og de forandringer i de indre psykiske strukturer, postmoderniteten var med til at skabe. De var efter hans mening afgørende for en forståelse af den ny tids ungdom og for de skift fra en autoritær til en mere narcissistisk psykisk struktur, der prægede individualiseringen. Der var en masse, til tider heftige, diskussioner om hans teorier her i Sverige, og der var flere af os, der deltog i dem”.

Ove Sernhede dvæler et øjeblik ved disse minder, før han fortsætter:

“I sommeren 1981 var jeg på ferie i Portugal, da jeg

på avisernes forside så, at der var udbrudt “raceuroligheder” i London og de andre større engelske byer. Da jeg arbejdede som socialarbejder på gadeplan, købte jeg aviserne og besluttede mig for at tage den næste flyver til London. Ligeså snart jeg landede, tog jeg til Brixton og alle mulige andre steder for at finde ud af, hvad der foregik, og så faldt jeg tilfældigvis over Paul Gilroys og Dick Hebdiges skrifter, og de hjalp mig med at finde frem til en analyse af, hvad det var, der skete. Som en ung, relativ naiv og uskyldig person fandt jeg derefter frem til dem i telefonbogen og ringede til dem, hvorefter jeg tog ud for at interviewe Phil Cohen, Paul Gilroy, Dick Hebdige og Angela McRobbie. Jeg tog endda op til Centret i Birmingham for at tale med Paul Willis. Jeg hang ud med de mennesker i to uger, og det var, som om der var en dør, der pludseligt åbnede sig, fordi de hjalp mig med at forklare, hvad det egentlig var, der skete på gaderne. Så jeg tog tilbage til Sverige med en følelse af, at det her var noget, andre måtte gøres delagtige i, for vi arbejdede slet ikke med det sociale arbejde med unge og ungdomskulturer på den måde. Vi havde slet ikke noget kendskab til den historie. Vi havde slet ikke noget kendskab til subkulturforskningen og til den rolle, ritualerne kunne spille som modstandsformer. Det var et helt nyt perspektiv. Men det var mit første møde med kulturstudierne, og jeg har faktisk bevaret denne tilgang i mit arbejde som socialarbejder og akademiker. Selv om jeg holdt op med at arbejde som socialarbejder i 1985, har jeg i hele min akademiske karriere forsøgt at bevare en dialog med det, der skete på gaderne og i samfundet iøvrigt, og hvordan man skulle forholde sig til de problemer, der var de dominerende. I slutningen af 1980'erne var det således ungdomsarbejdsløsheden, mens det i 1990'erne blev alle diskussionerne omkring multikulturalisme, der kom til at dominere debatterne. Men jeg har altid haft et behov for at være i begge verdner på samme tid. Ikke bare i den periode, jeg arbejdede som socialarbejder, men som medlem af det civile samfund uden for universitetet, samtidig med at jeg også havde et liv inden for universitetets

mure. Det er måske en af grundene til, at vi ikke altid bliver betragtet som en tilstrækkelig ren akademisk disciplin. Hvis sandheden skal frem, er det da også rigtigt, at vi hele tiden befinder os et eller andet sted midt imellem, fordi vi forsøger at forholde os til de problemer, der findes uden for det akademiske miljø. Det er i hvert fald det perspektiv, vi forsøger at fastholde her på Centret”.

I 2002 beslutter universitetet i Birmingham sig for at nedlægge, hvad der er tilbage af Centre for Contemporary Cultural Studies. Historien bag denne lukning er udtryk for det pres, de højere uddannelser i England er udsat for, siger Les Back, der selv har arbejdet på Centret i begyndelsen af 1990'erne. Han giver samtidig udtryk for det beklagelige heri, fordi det har været kulturstudiernes baggrund i arbejderbevægelsens forskellige former for voksenuddannelse og den dermed forbundne demokratisering af uddannelsessystemet, der har været den væsentligste årsag til deres tiltrækningskraft. Richard Hogarts interesse for de sangkulturer, der fandtes på puberne i de nordengelske byer, og den kultur, der ligeledes fandtes omkring fodboldbanerne, og Stuart Halls interesse for identitetspolitik, diasporakulturer og sort kultur er forskellige udtryk for, at man kunne se sig selv eller de mennesker, man kendte, blive behandlet med respekt og seriøsitet i de publikationer, der kom fra det oprindelige Center i Birmingham. Det var det aspekt, der var medvirkende til at gøre stedet så tiltrækkende, siger han, hvorefter han går over til at uddybe, hvori denne tiltrækning reelt har bestået for hans vedkommende.

“Jeg er uddannet antropolog, men er en antropolog, der ikke kunne overleve antropologien, da jeg endte med at forlade den. I en vis forstand er jeg en antropolog i eksil, og årsagen hertil er, at de ting, jeg betragtede som væsentlige, ikke blev betragtet som tilstrækkeligt eksotiske inden for antropologien. Det var i bund og grund de ting, der foregik blandt de unge ved busstoppestederne lige ved siden af universitetet for nu at sige det på den måde, for jeg har arbejdet med de transkulturelle møder mellem unge sorte og hvide i Syd-

london og den rolle, racismen spiller i den forbindelse. Jeg kan huske, at jeg skulle holde et foredrag om den rolle, racismen spiller i ungdomsklubberne og arbejdet med de unge, da jeg var færdig med mine studier, for jeg havde forsøgt at bevare en vis akademisk interesse i området, fordi der var fatale begrænsninger i ungdomsarbejdet, og da jeg så mødte op for at holde mit foredrag, delte jeg nogle sider rundt, hvor jeg havde transkriberet de racistiske navne, de unge benyttede sig af i ungdomsklubben, rundt til tilhørerne, da læreren, der nu er professor i antropologi, stirrede på dem og spurgte mig, om jeg også ville efterligne deres stemmer. Jeg spurgte ham, hvad han mente med det, hvorefter han lavede en parodi på den måde, unge hvide mænd fra arbejderklassen taler. Der følte jeg mig virkelig ydmyget. I stedet for at betragte disse transkriptioner som udtryk for et komplekst kulturmøde blev de gjort til noget, man ikke kunne tale om, samtidig med at man kunne fornemme borgerklassens fordomme over for de børn fra arbejderklassen, der bogstaveligt talt levede lige ved siden af universitetet, i hans syn på projektet. Men jeg havde faktisk ikke gjort andet end at tage Raymond Williams idé om, at kultur er ordinær, alvorligt. Kultur er ordinær. Den er en provins i det almindelige hverdagsliv. Så hvis man tager den alvorligt, må man også tage hverdagslivet alvorligt. Man må tage de banale ting alvorligt, uanset om det er de unges fascination af r & b plader eller Ben Sherman skjorter eller sikkerhedsnåle, for disse banale ting er vigtige. Konsekvensen af en sådan synsvinkel er, at de unge bliver aktive agenter i konstruktionen af deres egen kultur, ligesom de bliver aktive agenter i forsøgene på at løse de modsætninger, kulturen er forbundet med. Så det var utilfredsheden med ungdomsarbejdets vilkår – jeg arbejdede som klubpædagog, samtidig med at jeg studerede – og et forsøg på at finde et sted, hvor man kunne tale om det liv, folk faktisk lever, der gjorde mig interesseret i kulturstudierne. Det gjorde ikke min interesse mindre, at de personer, der tegnede kulturstudierne, var kommet til uddannelsessystemet fra de særeste steder, og at de med deres ukonventionelle baggrund skrev om virkelig interessante og væsentlige ting. Da det ungdomsarbejde, jeg udførte som klubpædagog, først og fremmest bestod i en form for social kontrol med de unges adfærd, og da de politiske aspekter af dette ydermere var bestemt af en venstrefløjspolitik præget af manifeste, når det drejede sig om den antiracistiske politik, gjorde det ikke mulighederne for at lave noget fornuftigt på dette punkt større. Man havde en temmelig forenklet og mekanisk opfattelse

af, hvad racisme er, og opererede groft sagt med en række principper for, hvad man skulle gøre, hvis man skulle undgå at være enten fobisk, racistisk eller sexistisk. Det var efter min mening helt forfejlet, fordi man befinder sig i en meget kompleks verden, der består af en række hybride, kulturelle relationer, der ikke kan indfanges, hvis det antiracistiske ungdomsarbejde styres af den form for politik. Der manglede en evne og lyst til virkelig at lytte til de unge. Et engagement præget af en respekt for de ting, de unge fortalte, og de erfaringer, de ikke alene talte om, men også kropsliggjorde i deres dagligdag. Jeg går ud fra, at det er denne indsigt, der har skabt grundlaget for min interesse for etnografisk baseret feltarbejde”.

Dialog – Kritik – Skrift

Et af de andre træk, Les Back og Ove Sernhede er fælles om, er deres interesse for etnografisk baseret feltarbejde. Selv om de i dag er etablerede akademikere, er de stadig ude for at interviewe og lytte til de unge som led i deres forskning, og jeg spørger dem derfor, hvordan de vil beskrive den form for kontinuitet.

“Jeg har faktisk altid gjort det samme”, svarer Ove Sernhede. “Det er ligegyldigt, om jeg er socialarbejder, eller om jeg er akademiker, der har feltarbejdet som en del af min forskning. Jeg har naturligvis forskellige redskaber og forskellige måder at gøre tingene på, men det, jeg er interesseret i, er at lytte til de historier, de unge fortæller. Som socialarbejder er jeg selvfølgelig pisket til at forsøge at hjælpe dem på den ene eller anden måde, hvorimod jeg som forsker ikke kommer ind i en sådan relation. I det sidste tilfælde kan man imidlertid se, i hvor høj grad baggrunden som socialarbejder har hjulpet en, når man skal forstå deres miljø. Alle de koder, symboler og strukturer i hverdagslivet, der er en del af de unges hverdagsliv, er noget, man har tilegnet sig, når man arbejder som socialarbejder, og det er klart, at man kan udnytte det i sit arbejde som forsker. Men når man forsker, skal man træde et skridt tilbage i et forsøg på at finde frem til forskellige mønstre i deres hverdagsliv, således at det kan få en ny betydning, hvorefter man skal skrive om det, således at det kan blive formidlet til en større offentlighed. Hvis du ser de måder, hvorpå jeg bruger udtalelserne fra de unge i min sidste bog “Alienation is my Nation”, vil du også kunne se, at jeg anbringer dem i en ny sammenhæng, der overskrider deres egen forståelse. Men jeg arrangerer ikke deres historier. De fortæller deres historier, og jeg anbringer dem i en ny kontekst. Min ambition består ganske enkelt i at bevidstgøre læseren om de perspektiver, disse historier rummer. Formålet består

ikke i at forsvare eller kæmpe for de unge, men i at gøre omverdenen opmærksom på det liv, de unge har. Grunden til, at jeg tog til Hammarkullen uden for Göteborg, er, at jeg er en borger, der mener, at vi har et meget ulige samfund her i Sverige, og at diskriminationen er et væsentligt aspekt heraf. Som forsker er det mit job at beskæftige sig med den slags. Ikke ved at optræde som bannerfører for nogensomhelst, men ved at lade andre lytte til deres historier. Eller ved at anbringe deres historier i en ny kontekst”.

“Det er meget vigtigt”, tilføjer Les Back. “Jeg tror, at den egentlige årsag til, at jeg har valgt at arbejde på den måde, jeg arbejder på, har været et behov for at holde mig i live. Såvel intellektuelt som moralsk. Ud fra det perspektiv handler det ikke om at give dem, der ellers bliver ignoreret, en stemme. De har stemmer, og de er faktisk i stand til at tale for sig selv. Det handler derimod om at lytte. At lytte er forbundet med to lige væsentlige aspekter. Det ene drejer sig om at skabe en dialog, hvor man lytter med respekt, virkelig respekt, gennem en aktiv lytning, og det andet handler om den forpligtigelse, der går ud over dialogen, fordi den drejer sig om en kritisk vurdering. Det drejer sig om at skabe et rum for en dialog og en kritisk vurdering. Men det betyder også, at man kan blive tvunget til at forholde sig kritisk til visse aspekter af deres liv. Det er denne vekselvirkning mellem dialog og kritisk vurdering, der indgår i det, vi betegner som empowerment. Så det irriterer mig, at vi får flere og flere beretninger om samfundet, som om der slet ikke findes mennesker i samfundet. Vi får flere og flere beretninger om byer uden borgere, hvor man ikke gør noget for at åbne op for en dialog og en samtale. Vi bor ikke i byer uden borgere. Vi bor ikke i et samfund uden mennesker, selv om de fleste fremtrædende sociologer ser ud til at mene, det er tilfældet, fordi de først og fremmest forholder sig til andres forskning”.

Les Backs irritation over de kulturstudier og andre samfundsvidenskaber, der har prioriteret det diskursive og udviklet sig i en mere tekstorienteret retning på bekostning af deres kritiske portentiale, deles

også af Ove Sernhede, da han tilføjer:

“Når vi taler om vekselvirkningen mellem dialog og kritisk vurdering, har jeg flere steder i “Alienation is my Nation” forholdt mig kritisk til visse aspekter af de unges kultur. Til min egen overraskelse fik jeg en masse reaktioner på netop disse aspekter af bogen fra forskellige dele af miljøet, men der var ikke tale om en konfrontation. Det foregik som en dialog, eftersom flere af de unge fra Hammarkullen arrangerede et seminar i Göteborgs centrum for at diskutere den kritik, jeg var kommet med af de unge mænds maskulinitet. Jeg gav 50 eksemplarer af bogen til dem, og den ungdomsklub, jeg havde været tilknyttet derude, købte også et vist antal eksemplarer, så bogen cirkulerede blandt såvel voksne som unge i Hammarkullen. De kritikpunkter, jeg kom frem med, blev debatteret på seminaret. Så jeg følte faktisk, at der var blevet skabt et rum for en dialog og en refleksivitet, der ville gøre dem i stand til at se på sig selv på en anden måde end tidligere, og det kan jeg kun betragte som noget positivt”.

“Måske skulle vi skippe al snakken om rollen som akademikere, forskere og socialarbejdere, for det drejer sig i bund og grund om at kommunikere og skrive”, supplerer Les Back. “Når det kommer til stykket, forsøger vi alle at blive bedre til at skrive. Det er i hvert fald, hvad jeg aspirerer til. Hvis folk spørger mig, hvad jeg laver, ved jeg aldrig, hvad jeg skal svare. Sandheden er, at jeg ønsker at blive bedre til at kommunikere og skrive. Jeg ønsker at blive en bedre forfatter. Det er, hvad jeg har lyst til. Da Orwell blev spurgt om, hvorfor han skrev, svarede han, at han gjorde det for at gardere sig imod døden. Når man så spørger sig selv, hvad i alverden han mener med det, bliver svaret, at han ønsker at efterlade et mærke på toppen af livet. Der er ikke noget ærefuldt i døden bortset fra det, der bliver efterladt som et mærke på toppen af livet. Men hvis jeg alligevel skal vende tilbage til de roller, vi har strejft, så er der blindhed og indsigt på begge sider af bordet. Der er blindhed og indsigt hos de unge i Hammarkullen. De er på visse punkter blinde og på andre i besiddelse af en vis indsigt. Det

samme gælder for den anden side af bordet. Vi er også blinde, selv om vi naturligvis også er i besiddelse af en vis indsigt. Så jeg går ud fra, at formålet med enhver kommunikation består i at forøge indsigten og minimere blindheden gennem forskellige former for dialog og kritik. Anderledes kan jeg ikke se det”.

Enhver samtale får en ende. Men da det ikke er altid, en ny indsigt kan sættes på begreb, bliver det også i dette tilfælde tavsheden, der får det sidste ord. Da jeg sidder i Sjöfflebusen på vej tilbage til København, kommer jeg i tanke om, hvorledes Robert Park, Chicagoskolens fremmeste repræsentant, ikke alene har haft en forestilling om, at enhver by har sin egen sjæl, men at man også kan indfange den, hvis man kombinerer rollerne som digter, journalist og sociolog. Alle tre roller er lige væsentlige, og han inkorporerede faktisk dem alle i egen person. Mens bussen kører gennem et landskab, der med løs hånd har efterladt et væld af kubistiske klippeformationer langs vejsiden, bliver det næste spørgsmål, om man kan beskrive en bys sjæl, medmindre man stiller sig selv udenfor tiden, når man skriver, samtidig med at man har et forgængeligt håb om at kunne indfange den, uanset hvordan man iøvrigt forholder sig til det flydende tegn, virkeligheden repræsenterer. Samme betydning kan kulturstudierne få, hvis de lader skriften på gadehjørnerne indgå i en dialog med og kritik af samtiden. Det er denne arv, Les Back og Ove Sernhede er gået i dialog med i deres respektive institutioner.

Referencer:

- Back, Les. 1996. *New Ethnicities and Urban Culture*. London. UCL Press.
- Johansson, Thomas et al. (Red.). 1999. *Samtidskultur*. Nora Nya Doxa.
- Lindner, Rolf. 1996. *The Reportage of Urban Culture*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Røgilds, Flemming. 1985. *Reinkarnationens Aske*. København. Borgens Forlag.
- Røgilds, Flemming. 1988. *Rytme. Racisme & Nye Rødder*. København. Politisk Revy.
- Røgilds, Flemming. 2000. *Charlie Nielsens Rejse: Vandringer i multikulturelle landskaber*. København. Politisk Revy.
- Sernhede Ove. 1996. *Ungdomskulturen och De Andra*. Göteborg. Daidalos.
- Sernhede Ove. 2002. *Alienation is my Nation*. Stockholm. Ordfront.
- Ware, Vron & Les Back. 2002. *Out of Whiteness*. Chicago. University of Chicago Press.